

משה נרחום

מתורתו של מורנו הרב הגאון רבי נחום שיינין שליט"א

לע"נ הרבנית הצדקנית טובה גיטל בת הרה"צ ר' הלל כהן זצ"ל, שמסרה נפשה על תורת בעלה יבלחט"א

בגדרי מכשפה לא תחיה

מלמד שהביאוהו לפני משה ודנוהו בדין מכשפה לא תחיה... ע"כ.

ה. ומש"כ בעל הטורים קשיא לך כמה קושיות:
א. הואיל ולפי האמור דלהלכה פסקינן דרק בשבע מצות נצטוו בני נח כדאיתא להדיא ברמב"ם פרק ט' מהל' מלכים הלכה א' וז"ל:

על ששה דברים נצטווה אדם הראשון... הוסיף לנח אבר מן החי... נמצאו שבע מצות... ע"כ. ולא קיי"ל להלכה כמ"ד דבני נח נצטוו על הכשוף, א"כ איך כתב בעל הטורים דדנוהו בדין מכשפה לא תחיה. וצ"ע.

ב. עוד קשיא טובא דהא בגמ' בסנהדרין שם ילפינן להך מ"ד דס"ל דמצווין על הכשוף מקראי אחרוני כמבואר שם בברייתא, ואמאי קאמר הטור דהרגוהו מדין מכשפה לא תחיה, דאף אי נימא דהבעה"ט ס"ל להלכה כמ"ד דב"נ נצטווה על הכשוף ה"ל לאתויי מהנך קראי דילפי להו הנך תנאי. וצ"ע.

ג. והנה בפשטות כל הנאמר בפרשת משפטים הוא ציוויים לישראל ואין להם כל שייכות לציוויים של בן נח, וגם הפסוק מכשפה לא תחיה הוא בתוך הציוויים לישראל, ומאי שיאטה לבלעם שהוא ב"נ.

ד. כמו כן צ"ע אמאי משה הוא שדן אותו, הלא קיי"ל דעכו"ם נהרג בעד אחד ובדיין אחד ובלא התראה ואפי' קרוב, אטו כל ב"נ שעבר על אחת ממצוותיו דן אותו משה רבינו??

* * *

ו. ואשר יראה לומר בזה דאמנם כן הוא דכשוף אינו משבע מצות של בני נח, ובאמת אי נימא כפי שנראה בפשטות בפרשת משפטים דמכשפה לא תחיה נאמר לישראל, ואין לו לכאורה כל קשר עם בן נח דלא שייך למילף מזה דב"נ יהיה אסור בכשוף, א"כ מהיכא תיתי דיהרג בלעם מחמת הך קרא.

ויקרא גם פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם חרטמי מצרים בלהטיהם כן (פ' ז' פסוק יא) ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם... (שם פסוק כב)

א. וברש"י שם... ורבותינו אמרו בלטיהם מעשה שדים, בלהטיהם מעשה כשפים. ע"כ.

ב. הנה אם כשוף נאסר לבני נח הוי מחלוקת בברייתא סנהדרין נו' א' איתא ת"ר שבע מצות נצטוו בני נח... רבי חנניא בן גמליאל אומר אף על הדם מן החי, רבי חדקא אומר אף על הסירוס, רבי שמעון אומר אף על הכשוף. רבי יוסי אומר כל האמור בפרשת כשוף בן נח מוזהר עליו, (דברים פ' יח' פסוק י') לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קוסם קסמים, מעונן ומנחש ומכשף וחובר חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים וגו', ובגלל התועבות האלה ה' אלקיך מוריש אותם מפניך, ולא ענש אלא א"כ הזהיר.

וברש"י שם ד"ה בפרשת מכשף. זו היא שמזכיר והולך לא ימצא בך ובגלל התועבות האל וגו' ומדנענשו עליהם שמע מינה הוזהרו על כולם, דלא ענש אלא א"כ הזהיר.

ג. והנה להלכה נפסק דרק בשבע מצות חייב בן נח וכמו דאמרי' בגמ' (סנהדרין עד' ב') דאיבעיא להו שם אי בן נח מצוה על קדושת השם, ואמר אביי ת"ש שבע מצות נצטוו בני נח, ואי איתא תמניא הווין, הרי דסתמא דגמ' סברא דרק על שבע מצות נצטוו בני נח.

ד. והנה מצאנו דבר מוקשה מאד לכאורה בבעל הטורים עה"ת דעל מאי דכתיב (במדבר פ' לא' פסוק ח') ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם... ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב. כתב בבעה"ט שם וז"ל: ביהושע (פ' יג' פסוק כב') אומר ואת בלעם בן בעור,, הקוסם",

בני נח ולא שייך שידונוהו על זה, משום דהטור ודאי לא יפסוק שלא כמו פסק ההלכה שנפסק שב"נ לא מצווה על הכשוף, אלא הוי רק בכדי לבער הכשוף מן העולם דזה אינו מחמת מעשה העבירה, אלא את המציאות של הכשוף יש להעבירו מן העולם ועל זה נצטוו ישראל מכשפה לא תחיה.

יב. ולפ"ז מתורצות כל הארבע קושיות שהקשינו על הטור בראש דברינו.

* * *

יג. לפי יסוד דברינו בס"ד יש מקום לומר ולפרש דברי רש"י ואולי הוי גם הוכחה ברורה לשורש יסודינו.

דנהג להלן בחומש במדבר פ' לא' פסוק ח' איתא „ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם... ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב” וכתב שם רש"י בד"ה בחרב. הוא בא על ישראל והחליף אומנתו באומנתם שאין נושעין אלא בפיהן וע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפס אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין בחרב, שנאמר „ועל חרבך תחיה” עכ"ל.

ולכאורה אם דלא כדברינו בפירוש דברי הטור אלא דכוונתו כפשוטו דהרגו את בלעם על מעשה העבירה של הכשוף ואזל כהני תנאי וס"ל דב"נ מצווה על הכשוף, א"כ התמיהה רבתי מאי קשיא ליה לרש"י שהוצרך ליתן טעם למה הרגו את בלעם בחרב והרי בסוגיא דסנהדרין איתא להדיא דעל כל עבירות שעובר ב"נ מיתתו בסייף??!

ומדהוצרך רש"י לחפש ולמצא טעם אחר כפי שפירש למה הרגו אותו בחרב, הרי על כרחך דס"ל דלא מחמת העבירה שנצטווה עליה ב"נ הרגוהו בסייף.

אך לפי דברינו ניחא שפיר בס"ד, דס"ל לרש"י כאמור בדברינו דלא שיאטה הריגתו לדין מצוות שנצטוו בני נח דזה אנהיר לעינן הטור דנהרג רק משום מכשפה לא תחיה שהוא דין על ישראל לבער את הכישוף מן העולם, והלכך הדבר ברור דאם זה תכלית ההריגה מאי נפ"מ לי באיזה אופן נהרג דהעיקר לבערו מן העולם.

ולכן הוצרך רש"י לומר טעם אחרניא לחלוטין דרצו לקיים את ביעור הכשוף ע"י חרב, משום דנקט דכלל ישראל בחרו להרוג דוקא בחרב בכדי לתפוס את אומנותם של הגויים „ועל חרבך תחיה”.

ז. ונראה לומר חדוש גדול בס"ד דדין דמכשפה לא תחיה אינו כלל מגדר אזהרה על עשיית מעשה כשוף, ולא נאמר כאן כלל דיש עונש על מעשה כשוף מצד מעשה הגברא שעבר על העבירה בכשוף, ואין זו אזהרה שלא יעשו מעשה כשוף. אלא גדר הדבר שונה לחלוטין, דהוי ציווי על כלל ישראל שיבערו ולא ישאירו חי כל מכשפה, והוי גדר כמו לא תחיה כל נשמה משבע אומות, דגם שם אין זה דין על המעשה האיסור של הגויים, הגע עצמך דהא גם קטנים מזו אומות בכלל החיוב, אטו אצלם זה עונש על חטאיהם, אלא דהוי ציווי מיוחד על כלל ישראל שלא יחיו את ז' האומות, וגם כאן זהו מהותו של דין מכשפה לא תחיה וכמו ובערת הרע מקרבך שיבערו ולא ישאירו בחיים שום מכשף ומכשפה.

ח. ולפ"ז מיושב היטב דברי קדשו של הטור שציון לקרא דמכשפה לא תחיה דהוי חלות דין על הכשוף לא על מעשה הכשוף אלא שלא יהיו מכשפים בעולם, וזה צווי על כלל ישראל שאינו שייך כלל למעשה העבירה של המכשף, ואף בישראל שמצווה על כשוף, חוץ מדין האיסור שבו שזה איסור על הגברא, הוי הלכה נוספת של חיוב ביעור כשוף מן העולם.

ט. ממילא לא קשיא מידי דהא אף אמנם דקיי"ל להלכה עכו"ם אינו מצוה על הכשוף, אך לפי האמור דאין זה עונש על מעשה הכשוף כלל, אלא דרצון הקב"ה שלא יהיה בעולם כשוף וצריך לבערו, ועל זה בא הצווי וזה חיוב על כלל ישראל.

* * *

י. לפי דברינו אלו יוסבר היטב אמאי הביאוהו אל משה שיקיים בו דין מכשפה לא תחיה, דקיי"ל דעל כל שבע מצוותיו בן נח נהרג בעד אחד ובדיין אחד ועפ"י קרוב ואפי" ע"י עצמו, וכפי שהקשינו אטו כל ב"נ שחייב מיתה מחמת עבירתו על אחד מזו מצות ב"נ היו מביאים אותו לפני משה שידונו.

אך לפי האמור כיון דהוי ציווי על כלל ישראל לבער הרע, ולמשה היה דין מלך, מסתבר דמצוה מן המובחר שהמצוה המוטלת על כלל ישראל לבער הכשוף מן העולם, תהיה מקוימת על ידי משה.

יא. העולה מדברינו שמה שנהרג בלעם אינו מחמת מעשה העבירה של כישוף דהא על זה לא נצטו כלל

צריכה לכך, וברור אמנם דהיו ישראליות, אך צ"ע
בפשטות הדין שמכשפה לא תחיה דצריך לבער
מכשפים מן העולם הוא דין גם על מכשפים
ישראלים, וא"כ נהי שמצד הלכות סנהדרין שדנים
על עבירות את כל מחוייבי מיתות קיי"ל דאין
ממיתין שנים ביום אחד, ומצד זה אי אפשר היה
להורגן ביום אחד, מחמת מעשה העבירה דילהון, אך
אכתי אין כל מניעה להורגן מחמת הדין דמכשפה
לא תחיה, דבזה בפשטות לא שייך כל הכללים
והגדרים של אופן פסיקת סנהדרין ואפשר להרוג
אפי' שמונים ביום אחד וצ"ע). ותשואות חן למי שיש
בידו תשובה על שאלה זו.

נמצא דהטור האיר ענינו להבין את דברי רש"י כנ"ל
בס"ד.

* * *

יד. (ואף כי אמנם לכאורה הולמים הדברים כפי
שבארנו בס"ד בדברי רש"י והטור, אך אכתי לא
נתיישר לנו הקושיא שצריך עיון בה ממאי דאמרינן
במתני' סנהדרין מה' ב' דשמעון בן שטח תלה
שמונים נשים מכשפות באשקלון ביום אחד, וקשיא
להש"ס איך תלה שמעון בן שטח שמונים נשים
(מכשפות) באשקלון והרי אין דנין שנים ביום אחד
ואמרינן שם ומסוגיית הגמ' שם עולה דהיתה השעה